

Vergaderjaar 1990-1991

21 198

Wijziging van het fiscale regime voor onderhoudsvoorzieningen en spaarvormen alsmede van het fiscale regime voor verzekeraars en directiepensioenlichamen

Nr. 26

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Ontvangen 2 mei 1991

1

Is er bij omzetting van een lijfrente in een andere verzekering, niet zijnde een lijfrente, direct belasting verschuldigd over het rentebestanddeel in de waarde? Zoja, is er dan sprake van een dubbele heffing?

Indien een lijfrente-overeenkomst wordt omgezet in een kapitaalverzekering wordt de oorspronkelijke overeenkomst ten tijde van de omzetting fiscaal beschouwd als zijnde beëindigd. Er is fiscaal sprake van afkoop van de oorspronkelijke verzekering. Dientengevolge worden de in aftrek gebrachte premies als negatieve persoonlijke verplichtingen bij het inkomen van de verzekeringnemer in aanmerking genomen en is de verzekeringnemer revisierente verschuldigd over de ten onrechte in aftrek gebrachte lijfrentepremies. Daarnaast wordt hetgeen meer wordt genoten dan het bedrag van de premies belast als inkomsten uit vermogen.

Indien de nieuwe overeenkomst op de einddatum tot uitkering komt, wordt het rentebestanddeel bepaald aan de hand van de looptijd en premie vanaf de omzettingsdatum. Fiscaal is er immers sprake van een geheel nieuwe overeenkomst. De waarde van de oorspronkelijke overeenkomst ten tijde van de omzetting wordt aangemerkt als een koopsom voor de nieuwe overeenkomst. Zodoende wordt een dubbele heffing voorkomen.

2

Wat zijn de gevolgen, gelet op de 70% norm, als er een inkomensdaling optreedt, waardoor er met betrekking tot de aftrek in voorgaande jaren te veel oudedagsvoorziening is gedekt?

Bij de aanvullende lijfrentepremie-aftrek (artikel 45, tweede lid) is de hoogte van de aftrek afhankelijk van het persoonlijk inkomen. Dit persoonlijk inkomen staat pas definitief vast na verloop van 5 jaren. De fiscus kan na belastingcontrole wijzigingen aanbrengen. Dus na jaren kan geconstateerd worden dat de aftrek te laag of te hoog is geweest.

Is het persoonlijk inkomen wel de juiste grondslag voor de bepaling van de hoogte van de aftrek?

Het tranchesysteem is zo opgezet dat in 30 jaar een adequate oudedagsvoorziening kan worden opgebouwd. Daartoe wordt elk jaar bepaald welk bedrag aan lijfrentepremies in aanmerking kan worden genomen aan de hand van de gegevens (zoals inkomen) die betrekking hebben op dat jaar. Indien de aftrek in een bepaald jaar derhalve aan de voorwaarden voldoet, wordt daarop niet teruggekomen bij een verandering van het inkomen over latere jaren.

Dit wordt anders indien het inkomen over een bepaald jaar in een later jaar op een ander bedrag wordt vastgesteld dan waarvan bij de bepaling van de premie-aftrek is uitgegaan. Dan kan de premie-aftrek te hoog of te laag zijn. Wordt het inkomen op een hoger bedrag vastgesteld (bij voorbeeld doordat de inspecteur bij de definitieve aanslagregeling bepaalde correcties aanbrengt, of in een later stadium tot navordering overgaat omdat de belastingplichtige zijn inkomen te laag had aangegeven), dan kan in beginsel een groter bedrag aan premies afgetrokken worden. In veel gevallen zal de termijn van artikel 45b, tweede lid, verstreken zijn, zodat niet alsnog die premies kunnen worden voldaan. Ik voorzie op dit punt in het algemeen geen problemen, waarbij ik ervan uitga dat in het uitzonderlijke geval dat ter zake een knelpunt ontstaat ook een oplossing kan worden geboden, al dan niet met toepassing van de zogeheten hardheidsclausule. Wordt het inkomen, bij voorbeeld na een bezwaarschrift, op een lager bedrag vastgesteld, dan kan dit in theorie tot gevolg hebben dat een deel van de betaalde premies niet in aftrek kan komen. Tot het beloop van het deel van de premies dat niet voor aftrek in aanmerking is gekomen, kunnen dan op grond van de saldomethode onbelaste lijfrentetermijnen worden genoten. Zoals gezegd, is dit een meer theoretisch geval. In de situaties waarin het inkomen na een bezwaarschrift van de belastingplichtige wordt verlaagd, zal de belastingplichtige zelf immers reeds zijn uitgegaan van dat verlaagde inkomen voor de berekening van zijn aftrekruijme aan lijfrentepremies.

Het tranchesysteem beoogt iedereen in staat te stellen een adequate oudedagsvoorziening op te bouwen. Omdat de hoogte van zo'n adequate voorziening afhankelijk is van het inkomen, is het noodzakelijk ook de premie-aftrek afhankelijk van het inkomen te merken. Hierbij hoeven naar onze mening inkomsten uit vermogen en winst uit aanmerkelijk belang niet mee te tellen, omdat het achterliggende vermogen immers als oudedagsvoorziening kan dienen. Het ligt dan ook voor de hand aan te sluiten bij het persoonlijke inkomen.

3

De overbruggingslijfrente dient te eindigen in het jaar waarin de belastingplichtige 65 jaar wordt of een pensioen gaat genieten. Het bijv. op 62-jarige leeftijd gaan genieten van een heel klein pensioen staat dus een langere overbruggingslijfrente (tot 65 jaar) in de weg. Wanneer is de belastingplichtige nu echt met pensioen?

Het is de vraag of dergelijke kleine pensioenen, die ingaan voor de gebruikelijke pensioneringsdatum van 65 jaar, veel zullen voorkomen. Het moet dan om situaties gaan waarin de belastingplichtige in het verleden een heel korte tijd een dienstbetrekking heeft vervuld waarbij een eerdere pensioneringsdatum dan de 65-jarige leeftijd gebruikelijk was, terwijl dit bij de overige door de belastingplichtige vervulde dienstbetrekkingen niet het geval was. Immers, zou ook bij overige dienstbetrekkingen sprake zijn geweest van een eerdere pensioneringsdatum, dan zou het niet om een heel klein pensioen gaan.

In het enkele geval dat een dergelijk pensioen wel voorkomt en de belastingplichtige een overbruggingslijfrente tot een latere leeftijd wenst kan de tijdelijke oudedagslijfrente uitkomst bieden. Deze lijfrente –

waarvoor slechts een minimale looptijd van vijf jaren geldt – kan ingaan op het moment dat de belastingplichtige een pensioen gaat genieten.

Een overbruggingslijfrente tot, naar keuze van de belastingplichtige, de pensioendatum dan wel het bereiken van de 65-jarige leeftijd kent het volgende nadeel. Indien de belastingplichtige bij voorbeeld kiest voor een overbruggingslijfrente tot de 65-jarige leeftijd en reeds op eerdere leeftijd een (normaal) pensioen gaat genieten, ontstaat een naar onze mening ongewenste samenloop van uitkeringen.

4

Is het juist dat lijfrenteverzekerings tegen variabele premiebetaling (gesloten voor 15 oktober 1990), onder de voorwaarden zoals gesteld in de memorie van toelichting onder het oude regime blijven vallen?

Is met andere woorden de conclusie juist dat hetgeen in de tweede nota van wijziging is vermeld geen wijziging brengt in de eerbiedigende werking van lijfrenteverzekerings tegen variabele premies (artikel 75, eerste lid) zoals in de memorie van toelichting uiteengezet, ten aanzien van «een op 30 juni 1991 bestaande overeenkomst die met betrekking tot het bedrag van de premies nadien niet is verhoogd».

Voor een lijfrentecontract afgesloten voor 16 oktober 1990 geldt ingevolge artikel 75, eerste lid, de eerbiedigende werking mits die overeenkomst met betrekking tot het bedrag van de premies nadien niet is verhoogd. Met betrekking tot de vraag wanneer premies contractueel vaststaan is volgens de memorie van toelichting, bladzijde 107, een ruime interpretatie gewenst. Dit betekent dat als de mogelijkheid tot variabele premiebetaling op 15 oktober 1990 al deel uitmaakte van de overeenkomst, dit niet in de weg staat aan het van toepassing zijn van de eerbiedigende werking voor zover het gaat om normale en gebruikelijke clausules.

Het tweede deel van de vraag gaat uit van een onjuiste veronderstelling. De eerbiedigende werking geldt voor op 15 oktober 1990 bestaande overeenkomsten die nadien met betrekking tot het bedrag van de premies niet zijn verhoogd, alsmede voor op 30 juni 1991 bestaande overeenkomsten ter zake waarvan na die datum geen premies meer zijn voldaan. Voor contracten afgesloten na 15 oktober 1990 doch voor 30 juni 1991 waarop na 30 juni 1991 nog premies zijn betaald, geldt derhalve geen eerbiedigende werking.

5

Als in enig jaar door een begunstigde meerdere uitkeringen bij leven uit een kapitaalverzekering worden ontvangen, welke valt dan onder de vrijstelling?

Indien in een jaar meer dan een kapitaalsuitkering uit levensverzekering wordt ontvangen, dient in de volgorde van de ontvangen uitkeringen te worden beoordeeld of een vrijstelling voor kapitaalsuitkeringen uit levensverzekering van toepassing is. Indien aan de eisen van een vrijstelling wordt voldaan, geldt de vrijstelling imperatief.

Met betrekking tot de onderlinge verhouding van de vrijstellingen voor kapitaalsuitkeringen uit levensverzekering (f 100 000 en f 30 000) geldt het volgende. Indien een kapitaalsuitkering valt onder de voorwaarden van beide vrijstellingen, wordt de vrijstelling met de zwaarste eisen geacht als eerste te zijn benut. De volgorde van benutten van de vrijstellingen is derhalve de in de wet opgenomen volgorde van opsomming.

6

Is de conclusie juist dat kapitaalverzekeringen in de zin van de WTV uitsluitend bij professionele verzekeraars onder toezicht van de Verzekeringskamer gesloten kunnen worden?

Die conclusie is niet juist. Het voor de inkomstenbelasting aanknopen bij de definitie van overeenkomst van levensverzekering in de Wet toezicht verzekeringsovereenkomst geeft louter aan welke de inhoud van een overeenkomst dient te zijn teneinde te kwalificeren als levensverzekering in fiscale zin. Het heeft derhalve niet tot gevolg dat de verzekeraar waarmee de verzekeringsovereenkomst is gesloten een verzekeraar dient te zijn die is onderworpen aan het toezicht van de Verzekeringskamer.

7

Wat wordt verstaan onder het begrip verwervingskosten?

Onder verwervingskosten wordt voor de toepassing van artikel 26a verstaan: alle kosten die rechtstreeks verband houden met de verwerving van de woning. Hierbij valt te denken aan de aankoopprijs van de woning, makelaars- en notariskosten, overdrachtsbelasting en dergelijke.

8

Kan tijdens een verlenging van een lijfrenteverzekering onder het oude fiscale regime de premiebetaling worden gecontinueerd? Wat dient te worden verstaan onder het bedrag van de premies?

De eerbiedigende werking beoogt te bewerkstelligen dat de fiscale behandeling van de uitvoering van een contract verloopt op de wijze als kon worden voorzien ten tijde van het afsluiten ervan, maar behoeft naar onze mening niet zo ver te gaan dat alle handelingen met betrekking tot dat contract onder de eerbiedigende werking vallen. Deze hoeft alleen te gelden voor handelingen die nodig zijn voor de reguliere uitvoering van het contract. Het wijzigen van het bedrag van de premies betreft niet de reguliere uitvoering van een contract. Omdat echter voor een verlaging van het bedrag van de premies goede redenen aanwezig kunnen zijn, is bepaald dat alleen een verhoging prohibitief is voor de eerbiedigende werking. Gelet op deze achtergrond wordt met «het bedrag van de premies» zowel het totaal aan premies als de premies per jaar bedoeld. Zowel een verhoging van het totale bedrag aan premies als een verhoging van de in een bepaald jaar te betalen premies leiden derhalve tot verlies van de eerbiedigende werking. Bij een verlenging van de looptijd van de verzekering kan de premiebetaling derhalve niet worden gecontinueerd na de oorspronkelijke duur van de premiebetaling.

9

Kan men met behoud van het oude regime gebruik maken van de lijfrente-optie?

Voor de eerbiedigende werking voor een op 15 oktober 1990 bestaande lijfrenteovereenkomst is vereist dat uit de overeenkomst duidelijk blijkt welke bedragen aan premies verschuldigd zijn.

Het gebruik maken van een optiemogelijkheid of indexeringsclausule behoeft niet prohibitief te zijn voor de eerbiedigende werking, mits deze mogelijkheid of clausule reeds was opgenomen in een op 15 oktober 1990 bestaande overeenkomst welke nadien ter zake niet is gewijzigd en een normale en gebruikelijke strekking heeft.

Ter vermindering van misverstanden zij opgemerkt dat de aftrek van premies voor te eerbiedigen contracten – afgezien van het jaarlijkse te indexeren absoluut maximum van thans f 17 459 – wordt beperkt door

de bepaling dat de premies slechts in aanmerking worden genomen tot het bedrag van de in de twee voorafgaande jaren totaal in aanmerking genomen premiebedragen.

10

Indien een kapitaalverzekering met lijfrenteclausule wordt vervreemd geldt voor de vervreemding niet het oude regime. Blijft overigens het oude regime gelden zodat bij voorbeeld de verkrijger bij het continueren van de premiebetaling recht heeft op aftrek?

Indien een kapitaalverzekering met lijfrenteclausule – al dan niet tegen een tegenprestatie – wordt vervreemd, gaat de eerbiedigende werking voor de verkrijger in principe niet verloren. Van een nieuwe overeenkomst – in welk geval de eerbiedigende werking vervalt – is geen sprake indien alleen de persoon van de verzekeringnemer wijzigt. De verkrijger komt derhalve in aanmerking voor premie-aftrek ingeval hij de premiebetaling voortzet.

11

De som van de premies die in de twee voorafgaande jaren in aanmerking zijn genomen, is bepalend voor de aftrek. Wat dient te worden verstaan onder de twee voorafgaande jaren, als de wetgeving op 1 juli 1991 van kracht wordt?

Aangezien de heffing van inkomstenbelasting over kalenderjaren geschiedt, dient uit te worden gegaan van kalenderjaren. Indien derhalve in 1991 na de inwerkingtreding op 1 juli voor een lijfrentecontract de eerbiedigende werking geldt, kan na die datum maximaal het totaal van de in 1989 en 1990 in aanmerking genomen premies in aftrek worden gebracht (afgezien van andere begrenzings).

12

Hoe is onder het nieuwe regime de aftrek geregeld van kapitaalverzekeringen met lijfrenteclausule, waarbij een «derde» zich tegenover de verzekeraar heeft verplicht om de premies te voldoen, een zogenaamde «derdemans-clausule»?

Door een derde betaalde premies voor een op 15 oktober 1990 bestaande kapitaalverzekering met lijfrenteclausule welke onder de huidige regeling door de derde in aftrek kunnen worden gebracht, zijn ook na de inwerkingtreding van het wetsvoorstel bij de derde aftrekbaar.

13

Als aanpassingsrechten en optieverhogingen reeds (jaren) deel uitmaken van een verzekeringscontract, leidt ten uitvoerlegging daarvan dan na inwerkingtreding van de nieuwe wet tot verlies van het oude regime?

Onderscheid dient te worden gemaakt in lijfrente-overeenkomsten en kapitaalverzekeringen met lijfrenteclausule enerzijds en andere kapitaalverzekeringen anderzijds.

Ter zake van lijfrentepolissen en kapitaalverzekeringen met lijfrenteclausule geldt het volgende.

Voor de eerbiedigende werking voor een op 15 oktober 1990 bestaande lijfrente-overeenkomst is vereist dat uit de overeenkomst duidelijk blijkt welke bedragen aan premies verschuldigd zijn, zie hiervoor ook het antwoord op vraag 9.

Ter zake van kapitaalverzekeringen, niet zijnde kapitaalverzekeringen met lijfrenteclausule, geldt het volgende.

Na inwerkingtreding van het wetsvoorstel zijn op bestaande kapitaalverzekeringen, niet zijnde kapitaalverzekeringen met lijfrenteclausule, automatisch de bepalingen van het nieuwe regime van toepassing, met dien verstande dat belastingheffing achterwege blijft indien de rente begrepen in een kapitaalsuitkering ingevolge de regels die daarvoor golden op 30 juni 1991 – met uitzondering van artikel 31, zesde lid, tweede volzin – niet tot de inkomsten uit vermogen zou zijn gerekend. Een verhoging van het verzekerd kapitaal na 30 juni 1991 leidt tot verlies van de eerbiedigende werking, tenzij de verhoging voortvloeit uit bepalingen die reeds op 30 juni 1991 in de polis waren opgenomen, zoals verhogingen wegens winstdeling en indexering.

14

Is het met het oog op de eerbiedigende werking niet reëler om bij de verhoging van het verzekerde kapitaal op het oorspronkelijk verzekerde kapitaal het huidige regime te blijven toepassen?

Het wetsvoorstel Brede herwaardering geeft een herziening van het regime voor kapitaalverzekeringen. Daardoor zou de fiscale behandeling van een voor de inwerkingtreding gesloten contract heel anders kunnen zijn dan de belastingplichtige zich bij het aangaan van het contract had voorgesteld. Omdat dat in een aantal situaties ongewenst wordt geacht, is een zekere eerbiedigende werking opgenomen. Deze eerbiedigende werking beoogt derhalve te bewerkstelligen dat de fiscale behandeling van de uitvoering van het contract verloopt op een wijze als kon worden voorzien ten tijde van het afsluiten ervan, maar behoeft naar onze mening niet zover te gaan dat alle handelingen met betrekking tot dat contract onder die eerbiedigende werking vallen (zie ook memorie van toelichting, bladzijde 97 en memorie van antwoord, bladzijde 53). Met name niet indien het handelingen betreft die niet noodzakelijk zijn voor de reguliere uitvoering van het contract. Een verhoging van het verzekerde kapitaal betekent zo'n behandeling met betrekking tot een overeenkomst die leidt tot verlies van de eerbiedigende werking. Op het gehele contract is dan het nieuwe regime van toepassing. Dit heeft tevens tot voordeel dat geen lastige splitsing van uitgekeerd kapitaal en betaalde premies hoeft plaats te vinden.

15

In november 1990 is een premiecontract gesloten met een jaarlijkse premie van f 10 000. In december 1990 en januari 1991 zijn twee koopsompolissen gesloten voor resp. f 7 116 en f 7 459. Is van de jaarpremie die in november 1991 vervalt slechts f 10 000 -/- f 7 459 is f 2 541 aftrekbaar voor een belastingplichtige die niet in de tweede en derde tranche valt?

Het contract is gesloten na 15 oktober 1990. Dit betekent dat de premie-aftrek na 1 juli 1991 moet worden getoetst aan de bepalingen van het nieuwe regime.

Op de voet van het huidige artikel 45 van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 bedraagt de aftrek voor lijfrentepremies die betaald zijn voor 1 juli 1991 maximaal f 17 459. De in januari 1991 betaalde koopsom ad f 7 459 komt derhalve in 1991 geheel in aftrek.

Op de voet van het voorgestelde artikel 45a van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 bedraagt de basisaftrek voor lijfrentepremies die zijn betaald na 30 juni 1991 maximaal f 10 000. Het voorgestelde artikel VIII, tweede lid, bepaalt dat op de voet van dat artikel beschikbare aftrekrimte in mindering komt de voor 1 juli 1991 betaalde lijfrente-

Tweede Kamer

premies voor zover zij als aftrekbare lijfrentepremies bij het inkomen over 1991 in aanmerking zijn genomen. De aftrekkruimte voor lijfrentepremies betaald na 30 juni 1991 komt in het voorbeeld derhalve uit op een bedrag van f 10 000 minus f 7 459 zijnde f 2 541. Tot dit bedrag komt de in november 1991 vervallende premie – indien het contract overigens aan de nieuwe voorwaarden voldoet – in aftrek. Per saldo bedraagt de aftrek over 1991 in dat geval f 10 000 (f 7 459 en f 2 541).

De staatssecretaris van Financiën,
M. J. J. van Amelsvoort